

LIVIU COMES

AZI, GRIVEI E MÂNIOS

Educația muzicală prin cântec a copiilor de vârstă mică

PREVIZUALIZARE

GRAFOART

CUPRINSUL

I. Predispoziția individuală..... pag. 6

Vorbirea și cântatul, însușiri proprii ale speciei umane. Complexitatea actului neuro-audio-fonator și dificultățile realizării lui. Cântatul, expresie a muzicalității. Caracterul evolutiv al muzicalității la vârsta copilăriei. Muzicalitatea manifestă și muzicalitatea latentă. Rolul mediului familial și școlar în dezvoltarea muzicalității copilului.

II. Cântecul în societatea modernă 11

Progresele tehnice moderne și înlocuirea unor activități specific umane. Muzica înregistrată și receptarea ei pasivă. Dispariția treptată a cântatului vocal spontan. Utilitatea cântatului colectiv la școlarii de vârstă mică.

III. Actualitatea cântecului în colectivitățile de copii.....14

Cântatul colectiv în grădinițe și primele clase primare, factor de dezvoltare a muzicalității copiilor. O metodă pentru deprinderea cântatului prin joc ca activitate predilectă a vârstei. Diferite accepțiuni ale termenului de „joc muzical”. Manifestări specifice ale psihologiei infantile: ornamentarea și combinarea, aplicate la cântec. O accepțiune cuprinzătoare a termenului de „joc muzical”.

IV. Elemente psihologice ale jocului transpuse la cântec 16

Cântecul simplu ca model inițial pentru construirea unui joc muzical. Subiectul. Versurile. Profilul ritmic. Melodia. Acțiunea factorilor transformatori: ornamentarea și combinarea. Schema desfășurării procesului de transformare.

V. Ornamentarea unui cântec simplu 21

Gesturi și mișcări. Zgomote produse prin mijloace proprii. Percuție. Interjecții, exclamații și onomatopee. Distribuirea de roluri. Nuanțe interpretative dinamice și agogice. Contribuția elementelor ornamentale în lărgirea participării copiilor.

VI. Repartizarea fragmentelor unui cântec la voci cu executare succesivă (polifonie imaginară)..... 40

Fragmentarea cântecului în părți componente și repartizarea lor la grupe (voci) diferite. Alternarea vocilor (antifonia), forma elementară a procedurii combinării. Rolul favorizant al dialogului. Conștientizarea existenței unor compartimente sonore distincte. Repartizarea fragmentelor similare și a celor neasemănătoare. Executarea alternativă a cântecului și antrenarea memoriei muzicale.

VII. Repartizarea fragmentelor unui cântec la voci cu executare simultană (polifonie reală)..... 53

Utilizarea fragmentelor anexe ale unui cântec pentru obținerea unui acompaniament al melodiei prin executare simultană. Fragmente cu profil ritmico-melodic și fragmente formate dintr-un sunet prelungit (ison). Inversarea complexului melodie-acompaniament cu ocazia repetărilor.

VIII. Combinarea imitativă a vocilor 62

Imitația unui fragment și imitația integrală a cântecului (canon). Perceperea mecanică a canonului și perceperea polifonică (combinarea la două voci a unei melodii cu ea însăși). Construirea unui canon complex prin utilizarea concomitentă a tuturor procedurilor ornamentale și combinatorii.

IX. Cântatul în cor la două voci 73

Cântatul colectiv la o singură voce și la două voci. Probleme ale organizării activității corale în școli. Dificultățile în asimilarea de către copii a repertoriului la două voci și lipsa de atractivitate a orei de cor. Acțiunea metodei expuse asupra atitudinii față de activitatea corală. Necesitatea unui repertoriu adecvat pentru aplicarea metodei.

X. Câteva concluzii 97

Exploatarea tuturor valențelor unui cântec. Înlocuirea „învățării” prin „joacă”. Înlăturarea inhibiției și a crispării. Antrenarea copiilor mai puțin dotați. Sporirea fondului de muzicalitate individuală. Deschiderea spre activitatea corală și a scris-cititului muzical. Dezvoltarea interesului și receptivității față de muzică.

Tabelul cântecelor cuprinse în volum 99

TABELUL cântecelor cuprinse în volum

	pag.
Merge rața către lac (M. Mărcuș)	17
Huța, huța (A. Ivășcanu)	21
Drumul (T. Constantinescu)	22
Ciocănele, ciocănele... (C.A. Munteanu).....	23
Un băiat și o fetiță (A. Matora-Ionescu)	25
Ce se plimbă pe cărare? (C.A. Munteanu).....	26
A-nflorit o stea (C.A. Munteanu).....	27
Cetatea fermecată (C.A. Munteanu)	28
Clopoțel mititel (C.A. Munteanu).....	30
Balerină-ntr-un picior (C.A. Munteanu).....	31
Sprinteoara (C.A. Munteanu)	33
Vechi ostaș (C.A. Munteanu).....	34
Hârșă-hârșă (C.A. Munteanu).....	36
Țrrr, țrrr (C.A. Munteanu).....	37
Brotăceii și broscoiul (A.Ivășcanu).....	40
Sus în cuib e-un puișor (***)	41
Grivei și Azorel (F. Donceanu).....	43
Lipa, lipa prin zăvoi (A. Ivășcanu).....	44
Doi zidari (L. Letay - I. Brad).....	46
Trec ostașii (I. Jipa).....	47
Baba Cloanța (C.A. Munteanu).....	49

Cântec de primăvară (A. Ivășcanu).....	50
Acul harnic (S. Ștefan).....	51
Calul meu (A. Iordache).....	54
La seceriș M. Cosma)	55
Primăvara (N. Labiș)	57
Luna iese dintre codri (M. Eminescu).....	58
Se trezește Moș Martin (N. Mărășescu)	60
Cine-i năzdrăvanul? (C.A. Munteanu).....	62
Ciocănitorea (T. Dumbrăveanu)	64
Au plecat cocorii (A. Andrițoiu)	66
Săniuța (C. Coșbuc)	68
Ține Baba Iarnă sfat (O. Negoită)	70
Trenul (***).....	76
Iepurilă în grădină (F. Donceanu)	77
Primăvara cea verzie (V. Alecsandri).....	79
Cu trenulețul (***)	80
Cobzarii (O. Cazimir).....	82
Pe plajă (E. Jurist)	83
Azi Grivei e mâniaș (A. Ivășcanu).....	85
Izvorul (Șt. O. Iosif)	87
Poiana (E. Dragoș)	88
Vine iarna (V. Alecsandri).....	90
Iepurași, fugiți acum! (G. Coșbuc).....	93

I. Predispoziția individuală

Vorbirea și cântatul, însușiri proprii ale speciei umane. Complexitatea actului neuro-audio-fonator și dificultățile realizării lui. Cântatul, expresie a muzicalității. Caracterul evolutiv al muzicalității la vârsta copilăriei. Muzicalitatea manifestă și muzicalitatea latentă. Rolul mediului familial și școlar în dezvoltarea muzicalității copilului.

Cântatul și vorbitul sunt însușiri proprii speciei umane, pe care aceasta le are înscrise în zestrea sa genetică, transmițându-le în formă potențială fiecărui individ în parte. Ele au fost obținute printr-o specializare a unui sistem complicat neuro-audio-fonator. Drept urmare, omul – spre deosebire de animale – are capacitatea de a vorbi, prin producerea de sunete articulate, și de a cânta, prin emiterea de sunete de înălțimi diferite.

La naștere, copilul nu posedă în mod efectiv aceste însușiri, ci le dobândește treptat, pe baza predispozițiilor individuale, pe de o parte, și a influenței mediului familial, pe de alta.

Vorbirea este însușită într-un timp scurt și fără probleme deosebite, în majoritatea cazurilor. Apariția tardivă sau cu defecte survine într-o proporție neînsemnată, raportată la totalul populației.

În schimb, cântatul – datorită complexității mecanismelor de mai mare subtilitate care îi stau la bază – parcurge un drum mult mai lung și anevoios. Aici analizatorul auditiv este obligat să diferențieze înălțimile sunetelor și raporturile lor intervalice, duratele și încadrarea lor ritmică, să le integreze într-o rezultată melodică inteligibilă, pentru a le fixa în memorie ca reprezentări. Aparatul fonator, la rândul lui este solicitat să-și pună în funcțiune mecanismele proprii pentru a produce sunete de înălțimi diferite, în concordanță cu datele furnizate de analizatorii auditivi. Se mai adaugă apoi nenumăratele conexiuni dintre actul auditiv și cel fonator, precum și ale acestora cu acțiunile integratoare ale sistemului nervos central.

Pentru a cânta în mod corespunzător, este necesar ca acest sistem să funcționeze ireproșabil, ceea ce nu se întâmplă spontan decât la copiii cu aptitudini muzicale pronunțate. La cei mai puțin înzestrați, dezvoltarea insuficientă a uneia din componente produce defecțiuni la diferite nivele ale sistemului, având drept urmare o slabă diferențiere a înălțimii sunetelor și o intonare inexactă a lor. Acești copii nu sunt *afoni*, cum li se spune în vorbirea

II. Cântecul în societatea modernă

Progresele tehnice moderne și înlocuirea unor activități specific umane. Muzica înregistrată și receptarea ei pasivă. Dispariția treptată a cântatului vocal spontan. Utilitatea cântatului colectiv la școlarii de vârstă mică.

Societatea modernă, ajunsă la un grad înaintat de civilizație, își exercită acțiunea asupra diverselor dispoziții naturale ale ființei umane. Progresele obținute au dus la realizarea unei existențe din ce în ce mai confortabile, în spiritul unei maxime economii de timp și energie. O serie întregă de activități sunt înlocuite și optimizate prin unelte și mașini din ce în ce mai perfecționate.

Toate aceste cuceriri, care înaintază într-un ritm vertiginos, aduc cu ele, alături de avantajele lor incontestabile, și unele neajunsuri. Sunt cunoscute, de exemplu, urmările lipsei activității fizice și a mersului pe jos asupra stării de sănătate a organismului. Aceste lipsuri capătă noi semnificații în raport cu structura psihică de mare finețe a omului. Înălăturarea prin înlocuire mecanică a unor activități are o serie de implicații care golesc ființa umană de virtuțile psihologice proprii. Astfel, spre pildă, deprinderea modernă de a circula preferențial cu mașina, în afara urmărilor nefavorabile asupra sănătății fizice, are în același timp și repercusiuni psiho-afective prin scăderea relațiilor cu mediul natural înconjurător.

Derularea rapidă a tuturor evenimentelor și informațiilor duce la o asimilare superficială a lor, fără răgazul necesar unei suficiente meditații și aprofundări.

Vizualizarea pe ecrane înlătură contribuția imaginației la asimilarea unui eveniment povestit sau citit.

Muzica înregistrată oferă posibilitatea receptării ei fără efortul de a o produce prin mijloace proprii.

Participarea pasivă câștigă teren în toate domeniile.

În acest context, cântecul vocal este pe cale de a fi eliminat treptat de către muzica produsă prin mijloace mecanice. Nu se mai cântă ci se recurge la muzica gata făcută.

Tot mai rar cântecul individual însoțește diversele activități zilnice. Copiii nu mai sunt adormiți de cântecul mamei. În locurile lor de joacă nu li

III. Actualitatea cântecului în colectivitățile de copii

Cântatul colectiv în grădinițe și primele clase primare, factor de dezvoltare a muzicalității copiilor. O metodă pentru deprinderea cântatului prin joc ca activitate predilectă a vârstei. Diferite accepțiuni ale termenului de „joc muzical”. Manifestări specifice ale psihologiei infantile: ornamentarea și combinarea, aplicate la cântec. O accepțiune cuprinzătoare a termenului de „joc muzical”.

După cum am văzut, cântatul se deprinde la vârstele mici prin exemplul anturajului adult și în primul rând al părinților. Comoditatea de a produce muzica cu ajutorul aparatelor i-a făcut însă pe aceștia să piardă deprinderea de a cânta, astfel că ei nu mai au cum s-o transmită copiilor. Este motivul pentru care sarcina de a-i învăța pe cei mici să cânte trebuie preluată de educația în colectivitățile de copii.

Preocupările noastre susținute în această direcție au dus la elaborarea unei metode personale de educație. Această metodă se bazează pe utilizarea unor însușiri și tendințe specifice vârstei mici, prin care este stimulat interesul față de cântec. Se acționează astfel nu din exterior, prin constrângere, ci din interior, prin mobilizarea tendințelor firești ale psihicului copilului.

Am pornit de la premisa că activitatea cea mai caracteristică în perioada preșcolară și a primelor clase elementare, care polarizează interesul și energia copilului, este jocul. În consecință, am aplicat cântecului câteva din atributele specifice jocului.

În principiu, ideea asocierii cântecului cu jocul nu este nouă. Termenul de „joc muzical” este utilizat în mediul școlar, în mai multe sensuri. „Joc muzical” i se spune de exemplu unei povestiri sau scenariu cu cântece. „Joc muzical” este și un cântec însoțit de o acțiune. În aceeași categorie intră și un cântec cu mișcări speciale, cu figuri de dans, cu numărători etc.

Față de aceste definiții ce se referă doar la aspectul exterior, metoda noastră atribuie termenului o accepțiune mai cuprinzătoare, în sensul de *joacă cu substanța muzicală a cântecului*. Sunt exploatate două elemente care domină psihologia infantilă a jocului în general: 1. Tendința de a îmbogăți sub aspect ornamental un model și 2. înclinația de a-l descompune și de a-i recombina părțile constitutive.

V. Ornamentarea unui cântec simplu

Gesturi și mișcări. Zgomote produse prin mijloace proprii. Percuție. Interjecții, exclamații și onomatopee. Distribuirea de roluri. Nuanțe interpretative dinamice și agogice. Contribuția elementelor ornamentale la lărgirea participării copiilor.

Procedeele de îmbogățire a unui cântec prin ornamentare sunt cât se poate de numeroase și variate, bucurându-se de un deosebit interes din partea copiilor. Le vom expune pe categorii pentru sistematizare, deși în mod practic ele apar asociate în numeroase combinații.

– **gesturi și mișcări**, sugerând diverse acțiuni legate de conținutul cântecului ca model inițial. Ele pot fi executate, după situații și după rolurile distribuite, de către toți participanții, de către o parte din ei sau de soliști:

Ex. 1. *Huța, huța.*

a) Forma simplă:

Vesel *mf*

Hu - ța, hu - ța, hu - ța, hu - ța. Hai de - gra - bă măi Mi - hai,
Vi - no și tu Ni - cu - șor,
Să mai vi - nă și Ol - gu - ța
Ma - ri - oa - ra și Cos - ti - că

Hu - ța, hu - ța să te dai
Cu Io - nel și Pe - tri - șor. Hu - ța, hu - ța, hu - ța, hu - ța.
Cu Lu - ci - ca și An - cu - ța.
L-au lu - at și pe-A - zo - ri - că.

b) Forma ornamentată (pași pe loc, bățai din palme):

Potrivit
mf (pași pe loc)

Alb și pră - fu - it, la - poar - tă Dru - mul stri - gă
Tre - ce-a - poi la al - tă - ca - să La fe - reas - tră-i

(bățai din palme)

și ne scoa - lă "Ci - ne vrea să-l duc la școa - lă?"
o fe - ti - ță "Hai s-o duc la gră - di - ni - ță."

↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

Ex. 3: Ciocănele, ciocănele (Picăturile de ploaie).

a) Forma simplă:

Potrivit

Cio - că - ne - le, cio - că - ne - le, Bat în gea - muri u - șu - re - le:

Pic, pic, pic! Pic, pic, pic! Și în țin - te mici de-ar - gint

Pra - ful de pă - mânt îl prind. Cio - că - ne - le, cio - că - ne - le,

bat în gea - muri u - șu - re - le: Pic, pic, pic! Pic, pic, pic!

Ex. 8: *Clopoțel mititel* (Ghiocelul).

a) Forma simplă:

Liniștit
mf

Clo - po - țel mi - ti - tel, Ci - ne su - nă-n - cet din el?

(mf) *p* *mf*

Ni - meni, ni - meni. Nu - mai vâ - tul clă - ti - nân - du-l,

p *f*

Le - gă - nân - du-l, Dă de ves - te-n toa - tă ța - ra

mf *p*

Că so - seș - te pri - mă - va - ra. Cling, cling! Cling, cling!

b) Forma ornamentată (roluri, gesturi, mișcări, bătăi din palme, percuție – trianțlu):

Lin, povestitor
O GRUPĂ (*privind în depărtare, cu mâna streășină la ochi*)

mf

Fer - me - ca - tă, o ce - ta - te Cu porți mân - dre, des - cu - ia - te,

Trianglu *p*

ALTĂ GRUPĂ
(*în pas de marș*)

p

Fă - ră străji, fă - ră ză - voa - re, Să tot in - tre fi - e - ca - re.

Toba mică

IX. Cântatul în cor la două voci

Cântatul colectiv la o singură voce și la două voci. Probleme ale organizării activității corale în școli. Dificultățile în asimilarea de către copii a repertoriului la două voci și lipsa de atractivitate a orei de cor. Acțiunea metodei expuse asupra atitudinii față de activitatea corală. Necesitatea unui repertoriu adecvat pentru aplicarea metodei.

În mod obișnuit, la vârstele mici, cântatul colectiv se practică la o singură voce, urmând ca activitatea corală propriu-zisă, la două voci, să înceapă mai târziu.

Trecerea de la cântatul pe o singură voce la cel pe două voci constituie însă un moment dificil pentru copii. Față de cântecul simplu la unison, cu sunetele înșirate într-o singură linie, în cântecul la două voci apar două planuri sonore, conferind muzicii o nouă dimensiune, asemănătoare cu spațialitatea în pictură. Copiii vor trebui să pătrundă pe nesimțite în acest domeniu nou pentru ei, cucerindu-l pe încetul.

Din nefericire, în practica obișnuită, această trecere se produce dintr-o dată, abordându-se fără trepte intermediare cântecul *armonizat* la două voci. Procedul este cu totul nepotrivit din punct de vedere pedagogic. În primul rând, armonizarea la două voci reprezintă, așa cum cred unii, o treaptă inițială, ci dimpotrivă, o exprimare eliptică a unor înlănțuiri de acorduri și funcțiuni, subînțelese doar de cei cu auzul armonic deja exersat⁹. În al doilea rând, în cadrul unei astfel de armonizări, vocea a doua are de executat o parte greoaie și întortocheată, lipsită de un sens și de o expresivitate proprie. Însușirea și executarea ei, concomitent cu vocea întâi, va întâmpina serioase dificultăți deoarece copiii nu se pot sprijini nici pe mersul melodic al vocii a doua, neobișnuit și forțat pentru ei, nici pe succesiunea armonică, a cărei percepere este prematur să le-o cerem.

Aceste inconveniente îi fac pe copii să-și piardă interesul pentru cântatul în cor. Se mai adaugă apoi și dificultățile de organizare a activității corale în școală privind orarul, sala de repetiții, selecționarea coriștilor etc.

---

⁹ J.S.Bach își instruia discipolii începând cu armonizarea la patru voci, pe care le reducea treptat pentru a ajunge în final la două.

Ex. 1: *Trenul*

a) Forma simplă:

Repede

Uuu _____ uuu _____ Ia - tă tre - nul vi - ne, vi - ne,
Spre o - ra - șe târ - guri, sa - te

Rar, grăbind treptat
p cresc.

Tre - ce a - ler - gând pe și - ne Pu - fă - ie su - ind din greu,
Și - spre țări în - de - păr - ta - te

Repede

A - ler - gând me - reu, me - reu. \$\$\$ _____ \$\$\$, \$\$\$, \$\$\$ _____

b) Forma la două voci (notă ținută, onomatopee, nuanțe interpretative, repartizări, inversări):

Repede

I Uuu _____ Uuu _____

II Uuu _____ Ia - tă tre - nul vi - ne, vi - ne,
Spre o - ra - șe, târ - guri, sa - te

Rar, grăbind treptat
(mişcări imitând mecanismul roților locomotivei)
p cresc.

I Tre - ce a - ler - gând pe și - ne, Pu - fă - ie su - ind din greu,
Și spre țări în - de - păr - ta - te

II Uuu _____ Pu - fă - ie su - ind din greu,

X. Câteva concluzii

Exploatarea tuturor valențelor unui cântec. Înlocuirea „învățării” prin „joacă”. Înlăturarea inhibiției și a crispării. Antrenarea copiilor mai puțin dotați. Sporirea fondului de muzicalitate individuală. Deschiderea spre activitatea corală și a scris-cititului muzical. Dezvoltarea interesului și receptivității față de muzică.

Metoda de educație muzicală a copiilor de vârstă mică, după principiile pe care le-am arătat, prezintă o serie de avantaje.

În primul rând mărește posibilitățile realizării artistice a unui cântec. Versiunea îmbogățită prin diversele ornamentări și combinații dintre voci este mai interesantă și mai atrăgătoare decât versiunea simplă a unui cântec. Pentru cei care au experimentat această metodă, a fost evident că, după însușirea formei complexe și viu colorate, copiii o preferă celei simple și monocrome de la început. Mai mult chiar: odată asimilată versiunea lărgită, o vor considera drept singura existentă, dând-o uitării pe cealaltă, mai puțin atractivă.

Prin această metodă sunt valorificate toate resursele conținute într-un cântec pentru copii (subiect, text, ritm și melodie), determinând astfel o extindere apreciabilă a sferei sale interpretative. Sonoritatea cântecelor este amplificată printr-un complex întreg de zgomote, sunete și timbre la care se adaugă, pe baza unor procedee de polifonie elementară, cântatul colectiv la două voci.

Alături de foloasele artistice, metoda se impune în mod deosebit prin rezultatele sale educative. Rolul esențial îl are aici faptul că activitatea de „învățare” a unui cântec este înlocuită prin cea de „joacă”.

Pentru cei mici, învățarea a ceva nou este de obicei un prilej de crispare și inhibare. Ei sunt obligați să se concentreze, să-și fixeze atenția, să-și antreneze memoria etc., ceea ce le cere un anumit efort, urmat de oboseală și chiar de plictiseală. În schimb, aceste inconveniente sunt înlăturate atunci când însușirea unui cântec se face prin activitatea cea mai agreabilă și potrivită vârstei, care este jocul. Pe această cale toate elementele, care ar fi fost introduse cu efort prin învățare, pătrund pe nesimțite în conștiința lor.